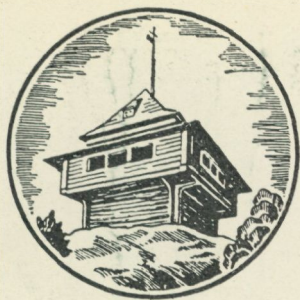

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1946**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1946

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM GÖSTA BERG SIGFRID SVENSSON

Omslaget: Krönfigur från stavkyrka i Vossestrand, Hordaland, Norge. Skulpturen är i uppsatsen "Djevelen fra Vossestrand" (sid. 153 o. följ.) föremål för en närmare undersökning av konservator Reidar Kjellberg, Norsk folkemuseum, Oslo. Nordiska museet 16,629 c. Foto Märta Claréus.

*Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1946
Djuptrycksplanscher och omslag från Nordisk Rotogravyr*

SÄGNERNAS SVENSKA KUNGAR

av *Gunnar Granberg*

I folkskolornas, tidningarnas, radions och studiecirkelnas tidevarv ha vi nog rätt så svårt att riktigt tänka oss in i hur det förr i världen stod till beträffande kunskaper om gången tid och dess händelser. Visserligen står den folkupplysningens milsten, som vår folkskolestadga utgör, redan vid året 1842, men det dröjde på många håll länge, innan stadgans verkningar började skönjas och särskilt då utöver de grundläggande färdigheterna i läsning och skrivning.

Före denna tid var, kan man säga, vår allmoges hela världsbild en annan i geografiskt avseende, och vad historien beträffar var det i stort sett endast sägnerna, som hade några upplysningar att ge och då upplysningar, som voro behäftade med den traderade minneskunskapens alla skröpligheter.

Vad de besuttna bönderna, vilkas gårdar på sina håll varit i släktens ägo i led efter led kanske sedan hedenhös, vad de bäst kände till det var släktens och gårdens och i viss mån också bygdens historia. Ju mera rotfast befolkningen har varit, dess bättre ha traditionerna bevarats. Riktiga ättesagor som på det gamla Island ha vi väl ej längre, men särskilt i Norrlands jämförelsevis sena bosättningsområden finnas imponerande skildringar, som ofta närma sig exakt historia. Men även i våra gamla bygder vet man ej sällan mera om hemtraktens odlingshistoria än vad mången föreställer sig. Ofta utgöra ortnamnen stöd för minnet.

Men vad man vet eller tror sig veta hänför sig hela tiden till den egna och nära världen, den som ej sällan slutade vid sockengränsen och som ungdomen försvarade mot grannsocknens folk. Med landet i sin helhet, med riket och dess historia kom man — om man undantar den nödtvungna konfrontationen

med kungörelser av olika slag, med skatter och pålagor och därmed också med kronans ämbetsmän, som man ofta miss-trodde — kanske främst i beröring under de många och långa krigen. Och då, liksom också i fredens dar, var det kungen, som var enhetens symbol, som var eller i varje fall uppfattades vara den sammanhållande makten. Därför kan man också säga, att för allmogen i gången tid, liksom för de äldre nu levande, var Sveriges historia historien om våra kungar.

Jag skall här ej ingå på vilket inflytande tryckta skildringar som t. ex. Fryxells Berättelser ur svenska historien och en del andra kan ha haft på traditionen — även dessa källor återgå ju i allmänhet på folktraditionen — utan här helt enkelt ge en liten översikt av vad våra kungasägnar ha att förmåla. Jag vill till-lägga att uppteckningsmaterialet är hämtat från 1900-talet och att det genom ett mera omfattande insamlingsarbete eller genom ett grundligare studium av vad som redan finns i våra arkiv på många punkter skulle kunna gå att få fram mera representa-tiva saker. Med en viss avsikt har jag vidare valt bland det "enkla" materialet och därför undvikit sådant bekant stoff som berättelserna om Gustav Vasa i Dalarna, de allbekanta sägnerna om "Gråkappans" färder etc.

Inte heller har jag särskilt valt sådana sägner, som ha sitt speciella intresse genom de faktiska upplysningar, som de efter försiktig bedömning och sedda i ljuset av ett omfattande jäm-förelsematerial trots allt kunna ge. Ty det finns sådana sägner, även om de äro långt mera fåtaliga än vad mången kanske tror. Inte minst om vasakungarna tycks det finnas en del sägen-stoff, som tål att granskas ur denna synpunkt. Men jag har som sagt i denna uppsats ej velat gå med historikerns slagruta. Min avsikt är annan och ur forskningssynpunkt vida enklare.

I det föregående har jag talat om "allmogen" utan närmare specifikation, men går man igenom sägenmaterialet om våra kungar ur miljösynpunkt, så märker man genast vilken fram-trädande roll k n e k t a r n a spela, antingen det sedan är knek-tar, som själva berätta om sina upplevelser, eller de endast äro de upplevande personer, som representanter för andra yrken ta-

Bild 1. I Karlstorps ryggåsstuga, Övraby socken, Halland, finnes en säng, i vilken enligt traditionen Karl XI tillbringat natten före slaget vid Fyllebro vid Halmstad. Foto G. Ewald, 1900-talets början.

la om. Och att så är fallet, dvs. att knektarna spela en sådan förstaplansroll i dessa sägner, det är ju blott vad man kan vänta. Det var ju de indelta knektarna, som i sin bygd bröto isoleringen och som sin sockens och sin rotes representanter lärde känna andra trakter och andra människor. De lärde sig också en hel del utom "yrket" — som ju för övrigt under 1800-talet var en mycket fredlig krigares yrke. De undervisade ofta på hemorten i läsning, räkning och kristendom; de blevo ej sällan skräddare, och som brukare av sin lilla jordbit berättas det ofta att de införde en sådan nymodighet som potatisodlingen. Men vad de än togo sig för, så hade de ju som sagt sett sig om i världen och mycket hade de hört berättas under mötena på "slätten" eller vid de stora manövrerna, då de sam-

manträffade med olika "nationers" folk och då de ej sällan fingo se själva kungen. Och just om de folkliga kungarna och deras bedrifter rörde sig ofta samtalet i baracker och manskaps-tält.

Den siste av dessa "knektkungar" var Karl XV, och om honom och hans uppträdande bland sina soldater finns det massvis av historier. Jag skall anföra ett par. Från Hellvi socken på Gotland heter det sålunda:

"Kal den femtonde han var här på Gotland när han var prins. Far han va då in u exerde; han talte um dä. Han hadd vart så vig, så han bär to så här på en grind eller tun så va han över. U en gång hadd han hupp över bi (vid) ett avträde; då hadd han vänd si um mot dem andre u grind u sagt: 'Här, här luktar dä rätt fränt här.' — Di talt um att han vart så galen mä fruntimmer." (EU 10834. I fortsättningen användas följande förkortningar: EU = Etnologiska undersökningen vid Nordiska museet, LUF = Lunds universitets folkminnesarkiv.)

Och från Hardemo i Närke berättas det med påtaglig stolthet över knektarnas betydelse om hur det tillgick när Karl XV "tog bort adeln": "Karl den femtonde skulle ta bört adelshersskapet, men dä ville inte herra gå mä på. Men då kalle kungen äpp knektar te Stockholm, å så slog han si värje i bolet å sa ått herra: 'Så blank värjan ä nu, lika rö ska den bli å edert blo, äm ni inte ger mä er.' Då våge sej inte herra stå emot längre."

Vad som här på detta sätt skildras är utan tvivel ständsrepresentationens avskaffande 1865, men situationen är fjärran från verkligheten och helt sedd ur knekt- och bondesynpunkt. För adelns högsinta eftergift, speglad i t. ex. lantmarskalkens tal vid den sista ständsriksdagen, finns ingen plats. Och samma förenkling med kungen som folkets värnare mot adel och ämbetsmän, liksom tidigare mot fogdarna, möter man i sägen efter sägen. Jag kan ej undgå att i detta sammanhang peka på en annan närkesuppteckning om "herra", d. v. s. adeln, och om Karl XIV Johan som kronprins. Den återger för övrigt ett motiv i ett mycket spritt sägenkomplex, känt även långt utanför våra gränser:

"En gång ville herra sätta te den lagen, att om en herre skulle råka slô ihjäl nånn utå sitt fôlk, när di age dôm, så skulle di inte behöve böte mer än tie riksdaler. När kungen fick höre dä, så vart han så arger, så han inte kunne säja någe, så han gick ut. Men i trappan mötte han kronprinsen, å när han fick höre va dä va frågan om, så gick han öpp te herra å sa, att då så skulle dä inte kosta mer än fem riksdaler. Då fick dä vare alltihop." (LUF 1706, sid. 14 o. följ.)

Om Oskar I finner man ej mycket i sägnerna. Vad han ville och eftersträvade blev ej bekant för gemene man eller i varje fall ej förstått och därför ej heller ihågkommet. Annat är det med Bernadotternas stamfar Karl XIV Johan, som redan upp-teckningen här ovan handlar om. Som krigare och fältherre har han gjort ett outplånligt intryck på folket, och begripligt nog är det mest om svenska arméns deltagande i kriget mot Napoleon som man vet berätta. En skånsk sagesman talar med stolt-het om kungen och om artillerigeneralen Cardell, som sköt upp Leipzigs portar med "länkekuler å katekeser" (kartescher), så att Napoleon måste ge tappt. Efteråt sa Napoleon till Karl Johan, att "hadde ja haft Göta tölleri å svenska krutet, så skulle ja slatts mä hela världen, men si det var ju något, som han inte kunde få". Om Karl Johan berättas det också, att "han re fram i kriget å satte upp en näsduk, där han ville att kulorna skulle ta, så ha knektar berättat, som va mä' i kriget". (Harde-mo, Närke. LUF 1706, sid. 79.) En annan belysande tilldiktad detalj, som berättas om Karl Johan är, att "han ville ha brasor av granved, ty dess sprakande var som ett skjutande och på-minde om krig". (Björkö-Arholma, Uppland, EU 10876.)

Krigarkungen framför andra Karl XII är ju välkänd i säg-nerna. Hört talas om honom har man på de flesta ställen, och verklighetsunderlaget ligger i detta fall så långt tillbaka, att lokala traditioner utbildats. I de trakter, som han tågade igenom på väg till Norge, vimlar det av Karl XII-minnen, såväl i fråga om utpekade platser som i fråga om berättelser. Samma sak gäller för övrigt om Karl XI för gränsområdet i Skåne, Små-

land och Blekinge. Ännu i dag illustrera dessa berättelser brytningen mellan svenskt och danskt.

I sägnerna om Karl XII äro en mängd från vandrings-
sägner hämtade drag inflätade. Här blott ett par antydande
exempel. Först från Gotland den kända berättelsen om kungens
styrka:

"Kal den tolte han va så stor u stark så när han hadd ride
genom ett valv, så to han bäre så här övar si mä händer i en
ring u läffte båd si själv u hästen. Dä va väl i Stockholm. U
svärde dä va så tungt så dä va ingen å dä svenske kungar sum
dugde hantere dä, änn Kal den femtonde." (Hellvi, Gotland,
EU 10834.)

Från Hardemo i Närke, som jag redan hämtat flera exempel
från, tar jag den kända sägen, som knutits till olika kända hjäl-
tar alltifrån Gånge Rolf och framåt och helt naturligt — ur
svensk soldatsynpunkt — även till Karl XII:

"De sa att Karl den tolfte va så förtrolleter, att inga kulor
bet på honom. Å de sa, att om kvälla så tømde han kulorna ur
stövlskaften, för de va där. — En gång skulle han in te påven,
men alla som skulle det, de skulle kyssa foten. Men när påven
räckte fram foten sa Karl: 'Dra in tassen, annars hugger ja
dän' en.' Då sa påven: 'Ä du Karl utav Norden.' 'Ja.' Då drog
påven in tassen. — Vid Lassåna nära Laxå stog Karl den tolfte
lik över en natt, och huset står visst kvar än." (LUF 1706,
sid. 79.)

Även från jättesägnernas område har Karl XII lånat drag.
Så omtalas det t. ex. från Västergötland, att han en gång red
uppför en brant ås och att det alltsedan dess syns märken efter
hästskorna på berghällar och stenblock.

Jag vill också ge rum för en tradition från svenska Finland,
troligen härstammande från dessa svenska bygders karoliner.
Den kommer från nylandssocken Snappertuna:

"Gammel Svan berättade, att då svenskarna sladdes vid 'Lut-
zen' i Tyskland, hade man bett kungen att inte komma ut i
slaget, men kungen hade svarat: 'Hur skulle hela kroppen kunna
bli tvättad i bastun, om inte huvet är med?' Och han red ut i

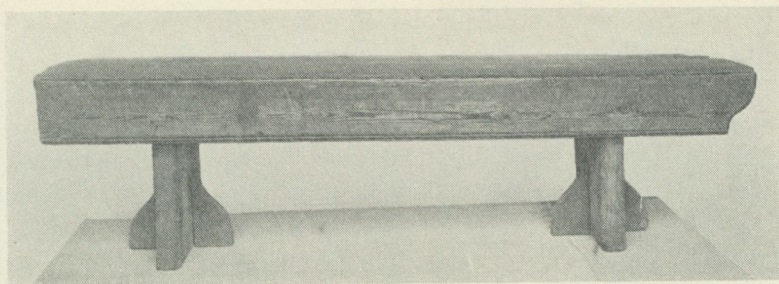

Bild 2. Bänk från Östervallskogs socken, Värmland, försedd med inskrift: "C XII hvilat öfver natten på denna bänk år 1716." Enligt traditionen skall Karl XII under norska fälttåget ha tagit in hos bonden Bengt Halfvardsson i Kyrkbyn och då legat över natten på denna bänk. Livrustkammaren.

slaget, och man sköt honom vid en bro. Men striden var inte slut därmed, utan högsta man klädde sig i kungens kläder, så att ingen visste, att kungen hade stupat, och så stred man länge efter, och svenskarna vunno." (Finlands svenska folkdiktning II: 2, sid. 296.)

I en annan berättelse från Finlands svenskbygder är det en "dalagubbe", som jämte kungen är huvudpersonen. Vilken kung det gäller omtalas inte, men troligen är det danskarnas angrepp under Gustav III:s ryska krig som sägnen syftar på:

"Förr medan ryssen låg här i landet, trängde dansken från andra sidan in i Sverige. En 'dalagubbe' samlade då trehundra man, gick till kungen och sade: 'Jag tror, kung Gustav, att vi ha fått illmäsk i landet.' — 'Vi ha så fått, ja', menade kungen, 'men jag väntar hjälptrupper från Finland. Nog skola vi piska ut det.' — 'Nej, nu genast vill jag gå', svarade gubben, 'och stryker jag med, så har jag sju söner hemma än.' Han gick, och kommen till skogen, lät han varje man hugga sig en buske att hålla framför sig. När danskarna sågo detta, talade de sinssemellan: 'Hur du smocki bror, jag tror att skoven kruper.' Sålunda kommo bönderna över danskarna och klubbade dem med klubbor, vari hästskosömmar voro islagna. Gubben själv hade ändå en gammal rostig bössa. En del danskar jagades i en bred

älv och omkommo där.” (Hälsinge. Finlands svenska folkdiktning II: 2, sid. 4.)

Som synes ingår som ett motiv i denna trohjärtade skildring av förhållandet mellan kung och folk — som för övrigt troligen nått Finland med någon dalkarl — den bekanta vandrings-sägnen om den vandrande skogen, som ju för att ta ett enda exempel bland många förekommer i Macbeth.

Den inledande sägnen i den här översikten handlade om Karl XV och hans närvaro vid en fältmanöver på Gotland. Men denne kung, den siste av våra folkliga sägenkungar, var inte beundrad blott av knektarna; han var också huvudpersonen i många r all a r h i s t o r i e r. Det var under Karl XV:s regeringstid 1859—1872, som järnvägsbyggandet riktigt tog fart här hos oss, och i r all a r l a g e n fanns det gott om folk som kunde berätta och många som ville höra på. Troligen är det kungens allmänna popularitet, som ligger bakom flertalet av r all a r h i s t o r i e r na om honom, men enligt sägnen hade kungen själv provat på vad r all a r n a s hårda arbete innebar. Så berättas det t. ex. från Kumla i Västmanland:

”Dä va kungen hela dan, sade min sagesman, gubben Eriks-son i Vadsås, om Karl XV; han kom en gång te ett lag r all a r e, låg kvar där om natten, åt ihop mä dom å prova r all a r k ä r r a n, hur det kändes att skjuta den samt sa te, att den som arbete r all a r e skulle ha minst en riksdaler om dan i dagspenning. Under den dagspenningen behövde inte en r all a r e gå, det vart bestämt av Karl XV. Han visste va den fattige behövde för att kunna leva, mente de gamla gubbarna.” (EU 10627.)

Men sedan jag nu talat om knektar och r all a r e — om man börjar med de sentida traditionerna, så faller det sig i viss mån naturligt att ta dessa grupper först — så kan det vara på tiden att övergå till b o n d e t r a d i t i o n e n om våra kungar.

Hur ser då denna bondetradition ut? Här skulle det vara en uppgift, och en politisk-psykologisk intressant sådan, att historiskt söka följa denna tradition bakåt i tiden och se dess skiftningar och omvandlingar under olika perioder. Ty självfallet har en självvägande och om sin egen betydelse medveten bonde,

antingen han sedan är en sjöfarande viking eller hör hemma i senare tider, en helt annan uppfattning av kungen och hans ställning än en skattetyngd och halvt livegen bonde i vår stormakts-tids herrgårdslandskap. Med ur bondesynpunkt skiftande tider måste därför också kungasägnernas karaktär ha växlat.

Om vi utgå från det stora flertalet nu upptecknade sägner och i all synnerhet om vi hålla oss till materialet från Göta- och större delen av Svealand, är kungens person i stort sett förknippad med bilden av den mer eller mindre enväldige härskaren, som sitter i Stockholm och bestämmer över landets väl och ve nästan in i detalj. Han håller ett vakande öga på adeln och på de kitsliga och ofta bedrägliga ämbetsmännen, som försöka pungslå bönderna. Ty kungen är bondens vän, och om han bara verkligen lyckas få reda på när orätt vederfarits någon, så är han ej sen att skipa rättvisa. Kungen säger till och kungen bestämmer, heter det genomgående.

I riksdagen tänktes kungen vara något slags ordförande och som sådan bestämde han kanske väl så mycket som den myndige prästen på sockenstämman. Det hela ger en föreställning som till sin karaktär ej är så olik den avlägsna bilden av den franske konungen Ludvig den helige, som sittande under en ek skipar rättvisa bland sitt folk. Däremot avviker den desto mera från den "demokratiska" berättelsen om Torgny lagman och kung Björn.

För att genom självsyn verkligen ta reda på tillståndet i riket brukade — enligt sägnen men knappast i verkligheten — kungar sådana som Karl IX och Karl XI, båda enligt böndernas uppfattning välgörande misstänksamma mot ämbetsmännen, förklädda färdas omkring i riket, vanligen till häst. Och ve den orättfärdige ämbetsman, som kungen då upptäckte.

Jag har tidigare anfört en sägen om hur Karl XV "kuvade" adeln. Här är en annan sådan karakteristisk sägen och denna gång från Kumla i Västmanland:

"Förr i tiden hadde adeln mycke te säj te om, närpå mer än kungen, men då gjorde Karl XV slut på. Han sa åt adeln att den feck håll sig på mattan å inte föra mera ståt än han, när

dom va ute å åkte. — När kungen sa te va dom kus (kuvade) te lyda, fast dom va föll arga förståss. Ha inte kungen hållt åter adeln, så ha dom taje välde å varte honom övermäktiga.” (EU 10627.)

Bakgrunden är utan tvivel även här de strider och den mycket hätska agitation som omsider ledde till ständsrepresentationens upphävande.

Den mera stolta och självhävdande bondetradition, som jag nyss berörde, tycks framförallt vara tillfinnandes i Dalarna liksom i Bergslagen överhuvud, och detta är ju rätt naturligt, ty här bildade ända in i vår tid bergsmännen en genom sin goda ekonomiska ryggrad självmedveten grupp, som nogsamt visste sin betydelse. Jag återger här en sådan dalatradition — ehuru upptecknad i Kumla i Västmanland. Den handlar för ovanlighetens skull om Oskar I.

”Men kung Oskar den förste geck då illa för, när han tog bort dalpilarna ur pengarna som ha vare sen Gustav Vasas ti. Dalkarlen feck den förmån av Gustav Vasa för att dom hjälpt’ en å mote bort jutarna att deras pilar vart satta bakpå pengarna. Men Oskar ställde te så dom kom bort, men det feck han sota för, ty dalgubbarna satte på’n lussjukan, så lössen satt sej mellan hull å skinn å åt rakt opp kungen levans. Han sökt så mycke doktorer, men ingen kunde hjälp’an, så nog ha då vare bäst, om dalpilarna fått sitta kvar på svenska pengarna. Dalkarlen ha ju hjälpe alla svenska kungar ve alla möjliga tillfällen, så dalpilarna satt assint i väjen.” (EU 10627.)

Ännu mera självmedvetet kommer samma inställning till synes i följande berättelse från Söderbärke om de myndige männer i Dalom. Det är en bergsman, som framlägger sin syn på ett par av vasakungarna:

”Det var en gång i början av 1880-talet och skolmästarns son satt i en gård och läste högt för drängarna om Gustav Adolf och hans gärningar och bonden i granngården, Halvars Lasse, stod och hörde på en stund men så röt han: ’Naj tack du! Gustav Adålt va en skitkung hä. Hä va han sôm drog hit patronanä, å döm ha bare fitja åter tä ät ut bärsmänna. Men kung

Bild 3. Vagn från Dagstorps socken, Skåne, i vilken enligt traditionen Karl XV skall ha kört från Lund till Västra Karleby. Foto Johan Jönsson.

Gustaff hä va en ritti kung hä. Han sa att hä ä Sveriges krona å Sveriges bönder, söm rår öm landä, så hä va en ritti kung hä.”

”Sveriges krona och Sveriges bönder” — låter det inte som ett eko från de stora bondeuppbådens tid, från Engelbrekts, Sturarnas och Gustav Vasas dagar? Här ha vi en rest av den nackstyvhet, som gått förlorad i herrgårdslandskap och bland skattebönder.

Om inte den store Gustav Adolf fann nåd inför den stränge bergsmannen, så gäller detta som man kan vänta ännu mera om hans dotter Kristina. Det finns en hel del spridda sägenminnen om henne, i allmänhet anknyttande till platser, där hon säges ha varit, och ofta ganska intetsägande. Men en sak äro bönderna ense om: hon var slösaktig och särskilt då med den svenska

jorden. Som förklaring till ett ortnamn berättar sålunda en bonde från Floda i Dalarna:

”Drottning Kristina var ganska frikostig med kronans mark. Hon lovade en finne som ville sätta bo på kronans mark ett område skattefritt som han kunde kringgå på en dag. Finnen gick kring ett berg som ligger inom Grangärdes socken i Dalarna och heter Skattlösberget än i dag. Där är en hel by nu.” (EU 10660.)

Från tiden före Gustav Vasa har jag i nu levande folktradition — och det är till denna jag här har velat inskränka mig — ej funnit några minnen, men det är ju mycket möjligt, att grundligare undersökningar skulle kunna uppsåra sådana, kanske ej minst i Sturarnas hemtrakt. Man behöver ju blott tänka på med vilken seghet långt tidigare traditioner, t. ex. från digerdödens dagar, leva kvar.

Även som belysning av olika landskapskynnen ha våra kungasågner liksom sägnerna i övrigt sitt stora intresse. Jag vill genast tillägga, att i det här fallet ”landskap” nog inte är den riktiga termen, ty de olika områdena för sådana karaktärsdrag som fantasi och fabuleringslust eller dess motsats det nyktra verklighetssinnet ha i mångt och mycket en annan geografisk differentiering än de i och för sig så betydelsefulla historiska landskapen.

Utän att ge sig alltför mycket in på teoretiserande kan man gott våga påstå, att t. ex. en slättbonde i Östergötland aldrig skulle kunna tänka sig att skildra sin kung och sitt förhållande till honom på det sätt, som kommer till uttryck i följande värmländska historia, där kungen är Karl XV och berättaren en glad kringvandrande värmlänning. Den kommer från Gräsmarks socken, och upptecknare är värmlänningen och museimannen Nils Keyland (originalets stavning är lätt normaliserad för större begriplighets skull).

”Dä va en gang för en fir, fem år sia ja kom ifrå Norrland på arbet. Å da kom ja te Stockholms stora sta. Å dä va klocka halv tre på mårn. Men nå ja da kom bål imot slotte, se tyckt ja, dä skull vär role å gå in i köven (köket) på kongshuse. Å ja

hug mä int (kom inte ihåg), att dä va på upaschli ti. Ja da nä ja kom opp te slotte, se stog kongsen ve östre å norle (nordöstra) knuta å pess i skjortarmen. A ja gjord honnör å ba om orsägt se godt ja kunn. 'Kommer aldri på fråga Ol Jansa', sa kongsen, 'vill du int håll te goer å kom in å sitt på en kopp, mäns Lovis koker kaffe.' För se Kal å ja va gammert bekant, sänna vi va i Byn (Oslo). Ja, nä vi kom in da, se va han å rop på Lovis, att ho skull kom opp å kok kaffe, för dä ha kom främmat. Å kongsa kom opp å kok kaffe i särken, å kongongän låg å vre sä i skinnfällan. Å da nä kaffe va koka, se fråg han hölls dä sto te i byn, för ja ha vur där nyss. 'Å tack som knaller, dä fråger fell te', sa ja åt kongsen. Å han ble se gla, se han tog mä i fang.

Men sänna nä kaffe ble koka, se ble dä kaskdreckning. Å da satt han å prat ve mä å vill ha mä te å sjonge svenske folksanger. Å ja sang den här sängen: 'Ur svenska hjärtans djup en gång.' Å kongsen sa, nä ja ha sung'en, att 'tacken sang ha vi allri hatt på kongshuse'. Å da befallt han skänkmamsellän te å kom fram mä dröckenskaper tå allehanda slag. Å da sa'o te oss, kongsa, att vi int skull spar på flaskorna. Å kors, jagge smak vi int på bå kongsen å ja, se vi ble litt tälbli (litet talblida dvs. en smula pratsamma).

Men rässom de va, se börj kongsen å bli som se urole. Å da fråg ja: 'Hö ä då fatt Kal, du ä som se urole.' 'Jo vesst du', sa'n, 'ja kommer ihug, att ja ä pocka te å regär e stunn', sa'n, 'för ja halvsi (nästan) vänter den rysk kejsar'n.' Å dämmä se geck han opp på tron å regord (regerade), å ja feck stå å se på. Å dä tyckt ja va e stor är, för Kal va den bäste kongsen, som ha regärt i Sverges lann.

Men da han ha regärt så där e stunn se dä dunnre i hele slotte, se kom han ner å räckt mä hanna å sa: 'Farväl Ola', sa'n, 'du vet vi ä gammert bekant', sa'n, 'allt sänna vi exér rekryt på Trossnäs', sa'n, 'å därför tycker ja dä ä se role, nä du kommer å hälser på mä', sa'n. 'Glöm int å tett in, nä du kommer ifrå Norrlann näst år', sa'n.

Men i däsamm se kom kongsa in å skull ta avske, å da för-

stog ja, att ho ha gret (gråtit) för ho törk sä i öga. Å da stack ho te mä ett massäckknyte mä nävgröt å resk (pannkaka) å stekt fläsk i. 'Ja far se väl mä dä Ola', sa'o. 'Häls te hustru di, för vi ä gammert bekant.'" (Upptecknad 1899. Nordiska museet.)

Sågnen är karakteristisk för de "västnordiska" värmlänningarna med deras fantasibegåvade berättarkonst och åtminstone på ytan lätta lynne, som kom dem väl till pass då de för att tjäna en slant sökte sig långa vägar bort från hembygden och därför blevo lika hemmastadda i delar av Norrland som i Norges huvudstad. Enligt dessa värmlänningars mening skulle den folkkäre kungen ej tagit illa upp, om han än råkat få höra att man å hans slott sades äta nävgröt och dricka kask alldeles som hemma på den värmländska bondgården. I andra landskap ligger det annorlunda till. Ännu västgötarna skulle kanske förstå och uppskatta om än inte själva hitta på en sådan här frisk och frimodig — och ändå inte respektlös — skildring av kungen och "kungsan", men för allmogen längre österut i vårt land skulle den nog i gången tid närmast ha tett sig som grov sidvördnad mot konungen.

Så speglar sig i dessa våra kungasägner i första hand ej en historisk verklighet — även om också den finnes där — utan i stället berättarna själva och med dem vår allmoge i gången tid, dess uppfattning om maktfördelningen i riket, om "kronan" och dess ämbetsmän och om kungen och hans strävanden att hjälpa sitt folk och att skipa rättvisa i riket. Och så få vi också i dessa sägner en bild av vårt eget kynne, på sina håll kanske litet klumpigt och med en enkel förkärlek för det drastiska, men också självmedvetet kärvt som bland "malmlandskapens" myndiga bergsmän eller glittrande friskt och berättarglatt som hos Gräsmarksbondens stamfränder.